

Sborové listy

Příležitostník Sboru pro záchranu hradu Lanšperka

Číslo 5

leden 1998

*Rok 1998
rokem českého krále
a římského císaře
Karla IV.*

Poznámky a postřehy ze semináře Hradu a tvrze (stavby zastřešené i torskální) památková ochrana, opravy, statické zajištění, konzervace, rekonstrukce, nové využití

21.10. - 23.10.1997 se v Ústí nad Orlicí konal seminář, který se plně dotýkal i problematiky hradu Lanšperka a snahy našeho občanského sdružení.

Zahájen byl Ing. Zdeňkem Novákem, náměstkem ministra kultury ČR a Ing. Ivo Tomanem, zástupcem přednosty Okresního úřadu v Ústí nad Orlicí.

Mezi konferujícími byli: PhDr. et JUDr. Dobroslav Líbal, dnes již legenda památkové péče, PhDr. Josef Štulc, ředitel Státní památkové péče, Doc. Ing. Arch. František Kašíčka, CSc., Doc. Ing. arch. Václav Gírsa, PhDr. Vladislav Razím, Doc. PhDr. Ivo Hlobil, Doc. Ing. arch. Jiljí Šindlar, CSc., JUDr. Jiří Varhaník, PhDr. Tomáš Durdík, DrSc., Ing. arch. Pavel Šimeček, Ing. Alfréd Schubert a další.

Durdík ve svém vystoupení, jako již tradičně napadl laické aktivity, občanská sdružení, která hradům prý „pomáhají chalupářským způsobem“. Jeho slova bezesporu vycházejí z velké zkušenosti, ovšem vinu nelze vidět jen u skupin lidí, kteří se nemíní smířit s nečinností státu a s neexistující koncepcí promyšlené ochrany kulturního dědictví - hradní architektury. Lze s Durdíkem plně souhlasit, že méně je někdy více, že škody úprav nesmí převýšit škody času, ale cožpak jsou odborníci lepší? Durdík by měl být trochu soudnější a vidět i druhou stranu. Například Sbor pro záchranu hradu Lanšperka se radám nebrání, dokonce o názorech odborníků na sanaci nediskutuje a plní, a nevyhýbá, ale zadarmo nehrabe kuře, natož specialista. Kde brát peníze. Stát nemá a tudíž nedá. Vlastník naší zříceniny má úplně jiné starosti. Razítko kulturní památka je rozšířeno dokonale, což ovšem nestačí.

Štulc vyslovil jasný názor o nutnosti konzervace nikoli restaurace. Než za přílišně drahé peníze vytvářet bezduché betonové makety, bez historického pramene a estetického kouzla, je lépe připustit přirozený rozpad. Nutnou rekonstrukci je potřebné zastavit tam, kde nastupuje hypotéza.

Gírsa zastává myšlenku pokusit se o záchranu památky, kterou nelze nechat spadnout. V každém případě musí být zachována vypovídací hodnota.

Šimeček vidí v záchraně zříceniny hradu nejen konzervaci, ale také dosažení míry využití. Tento názor byl téměř ojedinělý a přesto velice blízký realitě. Výchovný aspekt by neměl být podceňován, stejně jako největší ničení, které způsobují návštěvníci.

Schubert se ve svém diskusním příspěvku věnoval praktické stránce. Zdivo lícové by mělo být zpevněno a vyplněno maltou. Ve spárách by se měly používat tzv. šivry, menší zlomky kamene. Po určitém rozmezí bylo zdivo vyrovnáváno - tzv. pracovní spáry. Lze je velice dobře vidět i na lanšperském hradě. Složení malty 1:3, ostění by se nemělo nahrazovat novými prvky. Přezdívaní se má používat pokud nelze spárovat, jen v nejnnutnějším rozsahu. Zdivo se musí

rozebrat, přezdívat dle dokumentace. Vše musí být samozřejmě schváleno. Koruna musí být s vlnami, nesmí být ukončena zarovnáním. Nejvhodnější je použití drnu. Zásada: původní kameny, původní osazení, původní místo (kameny číslovat). Spára by měla být zdrsněná nikoli hladká. Klenby pod nezastřešenými prostory je dobré ochránit udusaným jílem a násypem. Pokud se používá zábradlí pro bezpečnost návštěvníků, lze uvažovat o přírodním materiálu, kterým je dřevo.

Kašíčka v jednom ze svých vystoupení zdůrazňoval význam pojmů konzervace a rekonstrukce. Důraz klade na tzv. sloh zříceniny, což je značně citlivá a těžká záležitost. Skutečná rekonstrukce starého stavu by měla být rozeznatelná jako plomba. Pokud se použije střecha, tak pouze jako účelové provizorium. Nezavrhuje ani dílčí obnovu stropů.

23. října 1997 se v rámci semináře konala exkurze na hrad Lanšperk, hrad Žampach, hrad Litice.

Po seznámení se se základními údaji z historie hradu došlo k diskusi nad pracemi Sboru a údržbou jako celku. Za Sbor byly jasně pojmenovány problémy - nesouhlas s Durdíkem ohledně sdružení, návštěvníci a jejich devastace, přístup památkářů, úředníků a majitele, zvláštní jednání místních obyvatel, přístup na hrad včetně porušení a přehlížení starých smluv konkrétními lanšperskými obyvateli. Přímou byla Sbořem pojmenována nehospodárnost a mrlhání prostředky státu v otázce lešení i termínů účelových dotací. Zástupci Sboru Dušek a Křivohlávek vysvětlili existenci nežádoucího náletu a nepokosení trávy, účelnost přístřešků. Jasně byly řečeny vstupní data autora projektu a referátu kultury pro spárování.

Výsledkem bylo pochopení pro vyspárování zdiva Sbořem, nesouhlas se projevil s prací firmy. K nutnosti patří nové další konkrétní projekty.

Ostřejší názory a nelibost nad současným stavem se projevil na Žampachu a v Liticích. Konkrétnější informace nejsou v tuto chvíli a na tomto místě a ve Sborových listech potřebné a ani vhodné.

Hrad Lanšperk a činnost Sboru pro záchranu hradu Lanšperka dopadl nejlépe, i když tento závěr nemůže a nesmí být ukolébávající. Na lanšperském hradě se totiž zase tak moc, ve srovnání s druhými hradu, neudělalo. Nemohlo se také tím pádem více pokazit.

Sbor pro záchranu hradu Lanšperka, vlastník hradu obec Dolní Dobrouč a referát kultury a mládeže okresního úřadu se musí připravit, že má-li být vše dobré, ne-li výborné, musí se postupovat jednotně, promyšleně, cíleně a odborně. To znamená ne levně, ne nejdrazším způsobem, ale přiměřeně k nutné kvalitě jak názorové, tak materiální. Kvalitní projekty, posudky a rozhodnutí musí být propojeny s kvalitně odvedenou prací nejen Sboru, ale především firmy či firem.

Radim Dušek

Mlýny v Horní Dobrouči po roce 1550
- Mlýn Prostřední (č.p.20) a mlýn pod rybníkem (č.p.116)
(Jaroslav Jansa)

Počítáno od pramene potoka po proudu, stával nedaleko nad rybníkem, v pořadí druhý, hornodobroučský mlýn. Vlastnil jej v roce 1566 Jíra, zvaný „mlynář prostřední“. Býval to mlýn střední velikosti, tehdy ceněný na 224 kop grošů. Téměř poloviční podíl měl tehdy na jmenovaném mlýnu mlynář Prokop Beran z Horní Dobrouče. Po roce 1581 získal mlýn a k němu příslušející usedlost Matys Gregar a po 12 letech prodal prosperující živnost za 350 kop grošů Janu Jandovi. Výnosný mlýn vzal nedlouho po roce 1600 do své vlastní režie majitel panství Adam Hrzán z Harasova. Příslušející usedlost provozoval v té době sedlák Jiřík Pinkas a po něm rychtář Jakub Pyšl. V kupních smlouvách je učiněna poznámka, že tato zahradní usedlost „sloula mleynem“. V nastalém čase, v době třicetileté války, přešel mlýn do rukou Lichtenštejnů, zatím co vedlejší

grunt byl v užívání postupně Jakuba Hofmana, Ondřeje Jilga a Jakuba Kasalického. Po roce 1700 byl mlýn navrácen zpět do rustikální selské části a znovu přičleněn ke zminěné usedlosti. V dalších více než 100 letech zde působili mlynáři z rodu Cejnarů v pěti po sobě jdoucích generacích. Cejnarové byli starým mlynářským rodem, jejich předkové bývali již v předešlých dobách zdatnými mlynáři na několika mlýnech bývalého panství. V roce 1817 koupili mlýn mlynáři Markové. Za jejich působení ztratil mlýn značně na ceně, snad odprodejem pozemků, ale i samotný mlýn byl značně sešlý. Takový byl prodán v letech 1865-1867 Janu Štrohřusovi. Po něm jej převzal syn Franc. Ten přestavěl mlýn na přelomu století do dnešní podoby. Provoz byl v mlýnu ukončen krátce po 2. světové válce.

- Mlýn pod rybníkem (č.p.116)

Nedlouho před rokem 1560 získal jmenovaný mlýn celkem neznámý mlynář, zapisovaný v tehdejších písemnostech zcela prostě jménem Jan Mlynář. Provozoval mlýn po dosti dlouhou dobu, patrně bez větších potíží. Rybník nad mlýnem se osvědčil jako chovný, jelikož kapří násada v něm dobře ožívala.

V roce 1573 prodal Jan Mlynář svůj mlýn, a vše co k němu tehdy příslušelo v celkové sumě 119 kop, novému majiteli Kašparu Faltýsovi. Kašpar byl patrně zámožný člověk, zavdal hned při prodeji 90 kop grošů. Ty přijal Jan Mlynář a tím bylo vyrovnáno vše, co během času na mlýně investoval. Kašpar Faltys zde moc dlouho nepobyl. Po 6 letech, v roce 1579, prodává mlýn Faltýsovi Pichnerovi ve stejné hodnotě 119 kop. Faltys Pichner měl nejspíše jen jedinou dceru Evu. Zemřel mlád a dcera Eva byla dána do panské služby na šejvský dvůr, jak bývalo tehdy zvykem. Rychtář a konšelé Horní Dobrouče prodali opuštěný mlýn po zemřelém majiteli jeho bratru Jiříku Pichnerovi. Mlýn byl v té době patrně zánovní, jeho cena vzrostla na 150 kop grošů. Prosperita mlýna byla očividně dobrá a to neuniklo pozornosti tehdejšího majitele panství Adama Hrzána. Ten v roce 1594 vykoupil mlýn od dosavadního majitele a provozoval jej nadále ve své vlastní režii. Jiřík Pichner dostal vyplacen částečně svůj závdavek i každoroční splátky a zakoupil pro sebe další malý mlýnek v Horní Dobrouči od Jůkl Jandy. Kupodivu ke mlýnu pod rybníkem nepatřil nad ním ležící rybník, jak dokládají zápisy register. Ten příslušel k sousední usedlosti Vencla Fryčara. Od něho odkoupil rybník v roce 1600 Jiřík Podhájský, lanškrounský úředník, pro majitele panství. Venci Fryčar dostal za rybník 12 kop míšeňských z panské pokladny. Celá transakce byla zapsána téhož léta do register „rybních“.

Majitel panství Adam Hrzán potom provozoval mlýn i rybník hornodobroučský ve své vlastní režii. Pro zápisy dědictví sirotků a dalších poddaných lidí přikázaných na práci u panských dvorů, mlýnů,

Úvodní část německého textu tzv. Dekretu z r.1719 a 1720 pro mlýn pod rybníkem v Horní Dobrouči.

ovčínů a dalších panských zařízení, nechal založit tzv. Knihu účtů sirotčích, resp. Knihu sběhlých. V případě, že se ta která osoba provinila či sběhla ze služby, propadl její dědičný podíl ve prospěch majitele panství. Za přečin byl považován i sňatek bez povolení pána, nebo případ, kdy svobodná dívka přišla do jiného stavu. Tato situace postihla i výše jmenovanou Evu, sirotka po mlynáři Faltýsovi Pichnerovi. Majitel panství nejprve nechal převést do svých rukou závdavek a některé prodané věci jejího zemřelého otce, ve výši 25 kop. Posléz pak dal zapsat do Knihy účtů

sirotčích dědičný podíl Evy Pichnerové ve výši 99 kop grošů, na který si činil z výše uvedených důvodů nárok.

Po smrti Adama Hrzána převzal mlýn v Horní Dobrouči pod rybníkem do svého vlastnictví syn Zdeslav Hrzán. Nedlouho potom se stávají novými majiteli panství Lichtenštejnové a z té doby pochází zápis, týkající se prověření sirotčího podílu již zmíněné Evy. Nový majitel, Karel z Lichtenštejna, ustanovil komisi, která měla prověřit spornou záležitost. Komise navrhla, aby se Hrzánům vyplácel tento podíl od roku 1623 v každoročních dávkách 4 kop grošů. Následující období 30ti leté války celý spor zamlžilo a překrylo novými závažnými problémy.

Mlýn pod rybníkem byl patrně válečnými událostmi značně zdevastován. Při sčítání obyvatel po 30ti leté válce, v roce 1651, zde není kupodivu nikdo zapsán, ačkoliv osazenstva ostatních panských mlýnů jsou dosti dobře zaregistrována. V následujících 50 letech byl mlýn nepochybně v držení Lichtenštejnů, ale konkrétních zpráv o něm není. Až po roce 1719-1720 se dostává patrně na základě práva zákupního do rukou Jiříka Fišera, mlynáře šejvského z Dolní Dobrouče.

Kupní smlouva, resp. Dekret zapsaný v tzv. Knize mlýnů, určuje podmínky tohoto vlastnictví a vymezuje mimo jiné i spádovou oblast mlýna pro sousední osadníky, kteří zde museli mlít.

Z této doby pochází rovněž nejznámější kulturní památka - sousoší Všech svatých, u rybníka nedaleko mlýna. Sousoší připomíná nehodu vrchnostenského rentmistra M.J. Hiessiga, jehož vůz se údajně zřítíl z mostku do potoka při rybníce v roce 1730.

Jiřík Fišer prodal mlýn svému synu Martinovi. Lze předpokládat, že mlýn byl zánovní, měl dvě „mlýnská složení“ a je zapsán jako dědičný. Mlynář z něho odváděl vrchnosti každoročně 15 zlatých činže, neboli dědičného nájmu a předepsanou dávku obilí.

Martin Fišer provozoval mlýn až do roku 1763, kdy jej prodal svému synu Janovi. Mlýn měl tehdy cenu 500 zlatých a kupní smlouva i její ratifikace je zapsána rovněž v knize mlýnů, resp. v knize prodaných mlýnů na fol. 225. Jan Fišer se svojí manželkou Elizabetou Kreuzigerovou vlastnili mlýn až do let devadesátých, kdy přešel mlýn do rukou jejich syna Jana Fišera mladšího, zatím co chalupa pod rybníkem, již při okraji Dolní Dobrouče, č. 115 jim sloužila jako výměnek. Starý hornodobroučský mlýn u rybníka byl při číslování domů označen číslem 116. Jan Fišer mladší se oženil s Barborou Fišerovou, majitelkou horního mlýna a pily č. 44 v Dolní Dobrouči. Manželé Fišerovi provozovali tak dva mlýny a pilu, ale i chalupa č. 115 byla přestavěna na mlýn, který byl poháněn vodou přiváděnou krátkým náhonem od rybníka.

Po smrti Jana Fišera mladšího byl mlýn č. 116 prodán ve veřejné dražbě za značnou sumu 7 900 zlatých Jiřímu Petříkovi. V době napoleonských válek mlýn značně schátral a byl po 6 letech prodán za pouhých 1 800 zlatých synu Václavu Petříkovi. Ten patrně mlýn částečně zrekonstruoval a provozoval i pilu. Počátkem dvacátých let získali mlýn č. 116 s pilou znovu Fišerové. Jejich potomci se po roce 1848 vymanili z tradičních feudálních břemen a vrchnostenských povinností váznoucích na tomto mlýnu po staletí.

Starý mlýn byl ve 20. století přestavěn do dnešní podoby. Fišerové se zde věnovali mlynářskému a pilařskému řemeslu až do konce 2. světové války. Po válce získala mlýn a pilu č. 116 rodina Roterových. Již během války byl provoz mlýnu omezen a po válce, resp. po roce 1948 provoz mlýnu i pily postupně ustal. Budova mlýnu byla později využívána k rekreačním účelům. V poslední době je v celkové rekonstrukci.

Slovo k diskusi

Lanšperští hejtmané a purkrabí IV.

(René Klimeš)

V minulém díle jsme opustili naše panství v předvečer revolučního hnutí vyvolaného kostnickou exekucí roku 1415. V následujícím období dochází v Čechách a na Moravě k radikálnímu narušení starých majetkových poměrů a ke vzájemnému křížení právních nároků podporovaných císařem Zikmundem, který nechával ve velkém zapisovat majetky katolických církevních vrchností svým přívržencům, s faktickými poměry vzniklými v průběhu více jak dvou desítek válečných let.

O právních držitelích panství Lanšperk nás téměř výhradně informuje zápis z roku 1454, kdy byly

Zdeňkem Kostkou z Postupic předloženy královské kanceláři veškeré listiny, které jej opravňovaly k držení lanšperského velkostatku / Arch. český II, s. 470 /. Nárok Zdeňka Kostky a jeho předchůdců vznikl r. 1420, kdy si litomyšlský biskup Aleš z Březi vypůjčil od Jana Sádla ze Smilkova 4000 kop gr. č. potřebných na vykoupení hradů biskupství olomouckého. Jako náhradu přijal patrně věřitel od biskupa lanšperské panství, z jehož výnosu měly být kryty úroky za vypůjčenou sumu. Naše statky sloužily pouze jako zástava a v okamžiku, kdy by biskup složil dlužnou částku, byly by mu okamžitě vráceny.

Pan Jan Sádlo ze Smilkova, oblíbenec krále Václava IV., byl koncem roku 1419 zbaven králem Zikmundem kvůli jeho věrnosti Husovu učení výnosného úřadu karlštejského purkrabí. Příštího léta se Zikmund nejspíše pokusil získat vlivného husitského šlechtice a spojence pražských měst pro svoji politiku. Učinil gesto, které jej v žádném ohledu nikterak nezatežovalo a 27. března 1420 vyjádřil písemný souhlas se zápisem statků biskupství Litomyšl na základě dlužního úpisu biskupa Alše. Zikmundovi tento tah nevyšel a Jan Sádlo se i nadále přidržel strany podobojí.

Téhož roku se naplno rozhořely válečné události a po vítězné bitvě na Vítkově mohli boží bojovníci přistoupit k účtování s domácím nepřítelem. Příštího jara táhli Pražané a táboři do východních Čech, dobyli mnoho měst a klášterů a 2. května 1421 padla též Litomyšl. Aleš z Březi již dříve z města uprchl, čímž biskupství fakticky zaniklo a jeho bývalé majetky spadly de iure na panovníka. Reálně mohlo být lanšperské panství vykoupeno královskou komorou až po skončení válečných událostí, ovšem ani Zikmund, ani jeho nástupci o to nijak neusilovali a tak se právní postavení Lanšperska mění až r. 1588.

Dne 20. října 1421 byl Jan Sádlo ze Smilkova za Želivského diktatury v Praze z ne zcela jasných příčin popraven. Od jeho smrti asi do r. 1451, kdy nejspíš získal zápis na panství Zdeňek Kostka z Postupic, se dle záznamů královské kanceláře z r. 1454 vystřídalo pět zástavních držitelů. Nárok pana Sádla byl dle dobových právních norem převoditelný pouze písemnou formou svobodného rozhodnutí předávajícího, pomocí tzv. "dobré vůle". Zdeňek Kostka předložil dlužní úpis biskupa Alše a jeho potvrzení králem Zikmundem. Dále se měl prokázat šesti převodními listinami, z nichž čtyři v jeho vlastnictví nebyly, a jak napsali kontroloři, „těch listů jsme my neviděli“, totiž dobré vůle od pana Jana Sádla ze Smilkova, Václava z Dubé, Jana Městeckého z Opočna a Jana z Jenštejna. Předložil pouze dvě, od Pavla z Jenštejna a Bohuslava Košína z Košíně. Místo chybějících listin, jak soudí Jaroslav Honc, musel patrně pan Kostka dokázat svědecky, že i v těchto případech šlo o dobrovolné převedení majetku. Tím snad můžeme považovat informace z tohoto zápisu za věrohodné.

Pokud se budeme ptát po důvodech, které vedly jednotlivé pány k převodům na tu či onu osobu, nedostaneme vždy uspokojivou odpověď. V některých případech to mohly být příbuzenské poměry / Václavovi z Dubé, Pavlovi z Jenštejna /, jindy se můžeme o pohnutkách držitelů jen dohadovat. Rovněž období, ve kterých dle práva náleželo zápisné zboží výše uvedeným šlechticům, nejsou zcela jasná. Zápis královských komisářů neobsahuje až na výjimky žádná data a tak jediným vodítkem pro přibližné určení doby převodu panství na nového majitele je mnohdy úmrtí majitele předchozího.

Jak jsme již řekli, došlo na Lanšpersku během husitského hnutí k rozštěpení právních a faktických

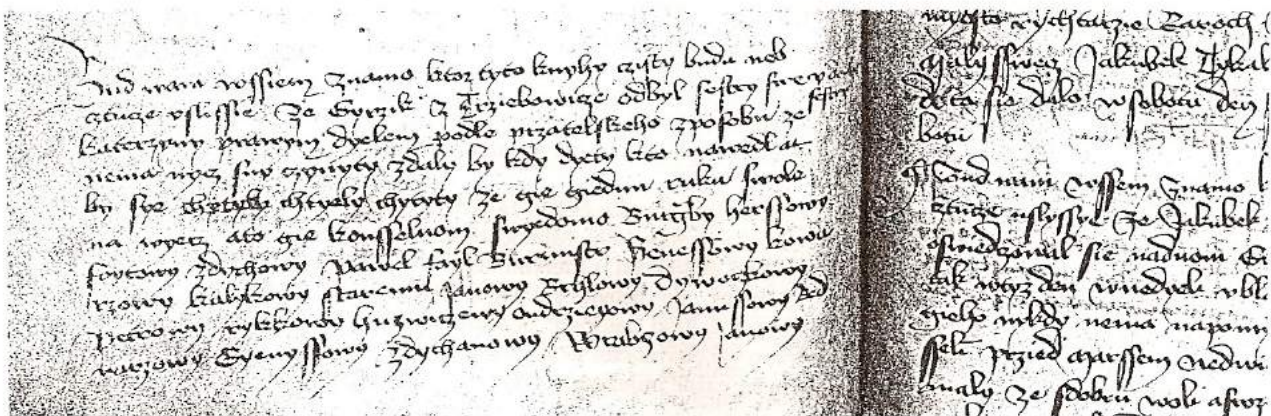
poměrů. Nevíme proto, do jaké míry válečné události umožnily předchůdcům Zdeňka Kostky využívat těchto statků. U některých katolických pánů však můžeme tuto možnost zcela vyloučit, zvláště později, kdy byla na hradě husitská posádka.

Jména lanšperských hejtmánů a purkrabích nám pomůže odhalit stejně jako dříve nejstarší kniha města Česká Třebová. První zástavní pán Jan Sádlo ze Smilkova patrně v krátké době před svoji smrtí do chodu panství nijak nezasahoval a spokojil se s jeho výnosem. Z roku 1421 je v naší knize zápis ze zahájeného soudu, kde bylo oznámeno, že Jiřík z Třebovice odbyl pravým dílem svoji sestru Kateřinu a její děti / tj. vyplatil ji věno, které činilo polovinu ceny z rodného statku / podle přátelského způsobu a to bylo svědomo konšelům a „purkrabi Heršovi“ / MK ČT, f. 24b / S purkrabím jménem Hereš či Herš jsme se setkali již dříve, prvně r. 1400, ovšem zda se jedná o jednu a tutéž osobu je nejasné. Přesnější datace zápisu z r. 1421 není možná a nevíme proto, zda náleží do období, kdy měl držet hrad Jan Sádlo / popraven 20. října 1421 / či až do doby jeho nástupce.

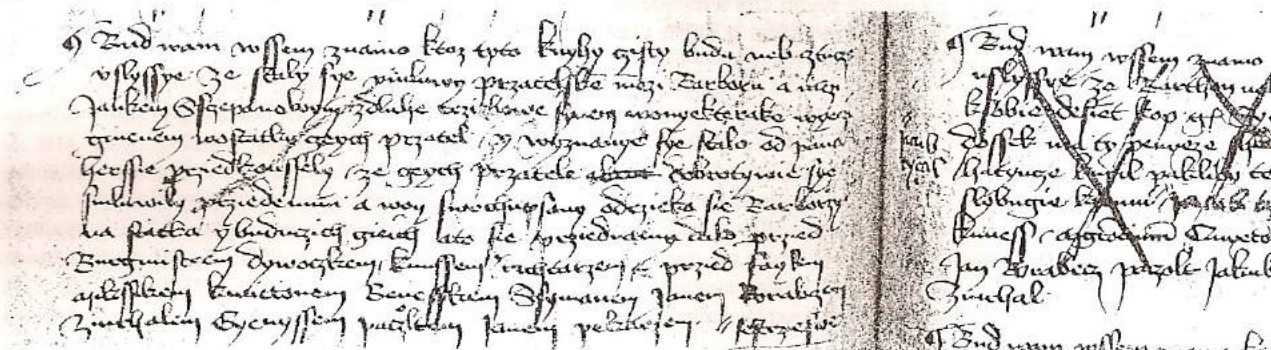
Václav z Dubé se mohl ujmout panství někdy na podzim 1421. Můžeme říci, že byl přesným protikladem pana Sádla. Roku 1414 provázel sice Husa do Kostnice, avšak záhy se přidal na stranu protivníka, r. 1419 byl jmenován královským podkomořím a i v dalších letech zůstal Zikmundovým věrným stoupencem. V r. 1424 se v zápisech městské knihy znovu objevuje purkrabí Herš. Jednalo se tehdy o svědectví Barbory a Janka Štěpánova v Dlouhé Třebové o statcích jejich přátel. To „vyznání se stalo od pana Herše před konšeli“ / MK ČT, f. 26b /, což znamená, že pan Herš / není výslovně jmenován jako purkrabí, ale o jeho funkci dle souvislostí nepochybujeme / byl osobně přítomen na zahájeném soudu v Dlouhé Třebové a jelikož vesnice v této době nemávaly vlastních knih, bylo toto svědectví tlumočeno ústy purkrabiho třebovské radě, která ho nechala zapsat do své knihy. Téhož roku se na jiném soudu vyskytuje již purkrabí nový, pan Ambrož. Markéta, Jazykova matka, tehdy vyznala, že s dobrou vůlí a rozmyslem zapisuje Barchovi a jeho dědicům veškerý svůj majetek s tou podmínkou, že ji má do smrti žít. Zápis je v celé knize ojedinělý tím, že byl proveden proti vůli městské rady - „...vo svém úmysle jsme toho neučinili my konšelé, ač by nám kdo zapáč činil, než panským přikázáním jsme učinili zapsali, Ambrož purkrabí v ty chvíle byl ...“ / MK ČT, f. 25b / . Markéta převedla svůj majetek patrně pod nátlakem a na rozkaz nového purkrabiho, nikoli o své vůli, jak je psáno. Měští radní o té nespravedlnosti dobře věděli a důrazně se od všeho distancovali. Ovšem jaký měl Ambrož zájem na podivném obohacení měšťana Barocha se již asi nikdy nedovíme.

Václav z Dubé sloužil věrně císaři do r. 1424, kdy je v pramenech připomínán naposled. Zanedlouho nejspíše zemřel a někdy v té době se lanšperského panství mohl ujmout třetí zástavní pán, Jan Městecký z Opočna.

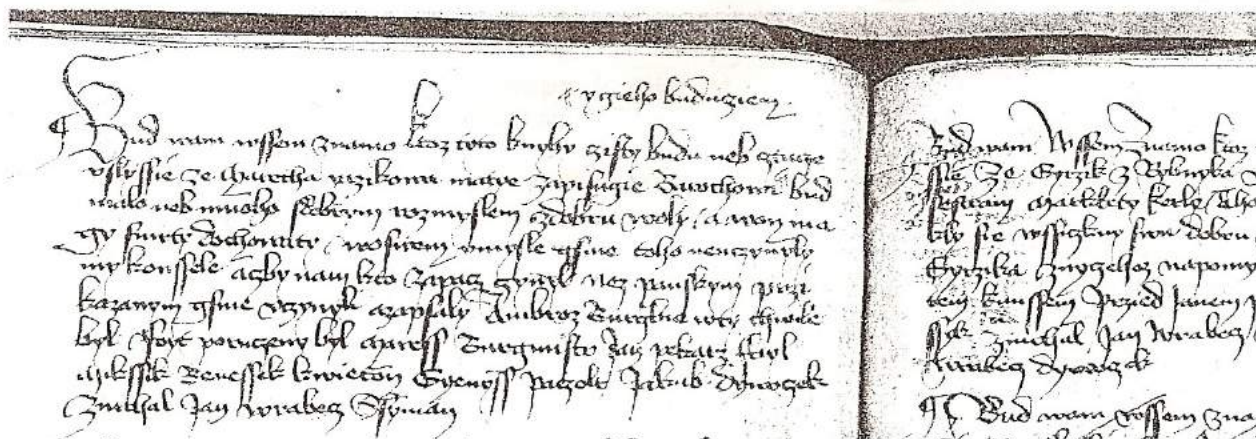
SOKA ÚO: Kniha města Česká Třebová 1375 - 1488. Zápis z roku 1421, fol. 24b, zápis č. 4, ř. 6-7
 „... a to je konšelům svědomo purkrabi Heršovi, fojtovi Zdychovi ...“

Tamtéž: Zápis z roku 1424, fol. 26b, zápis č. 4, ř. 4-5
 „... i vyznání se stalo od pana Herše před konšeli ...“

Tamtéž: Zápis z roku 1424, fol. 25b, zápis č. 1, ř. 6-7
 „... Ambrož purkrabi v ty chvíle byl, fojt poručený byl Mareš ...“

Prameny a literatura:

SOKA Ústí nad Orlicí: fond AM Česká Třebová, kniha města Česká Třebová 1375 - 1488, kn. č. 1, Archiv český atd. II, Red. Palacký, F., Praha 1844, z Březové, V.: Husitská kronika, Praha 1954, Honc, J.: Cena púdy a výnos velkostatku Lanškroun v letech 1420 - 1622, Sborník prací východočeských archivů, roč. III., 1975, s. 9 - 61, Pekař, J.: Žižka a jeho doba, Praha 1992, Sedláček, A.: Hradý, zámky a tvrze Království českého II, Praha 1883, Šmahel, F.: Husitská revoluce I - IV, Praha 1993.

Nová regionální literatura

Vesnice Lanškrounska na starých pohlednicích. Red. Borkovcová, Marie, Uhlíř, Karel: Lanškroun, Městské muzeum Lanškroun 1997, 243 s.

Ze sbírek starých pohlednic Karla Uhlíře byla vydána nádherná a výpravná knížka. Čtyřicet šest míst - vesnic je zde představeno ve své historické podobě z přelomu století a z období převážně tzv. První republiky. Každá z obcí je charakterizována základními údaji o první zmínce, původu jména, počtu obyvatel v roce 1900 a 1994. Nechybí popis pečeti.

V úvodu ředitelka Městského muzea v Lanškrouně PaedDr. Marie Borkovcová poznamenala, že se jedná o výběr pohlednic z výstavy, která se konala v březnu až v květnu 1997. Mimochodem, byla roztomilá a lahodící oku.

Aby se pouze nechválilo, je potřebné poznamenat maličkosti, s kterými nelze v úvodu souhlasit. Město Lanškroun sice vzniklo pravděpodobně ve 2. polovině 13. století, ale nebylo správním centrem, a už vůbec ne lanškrounsko-lanšperského panství. Správním centrem byl pouze hrad Lanšperk. Jednalo se o lanšperské panství. V současné době je město Lanškroun samosprávné a je pověřeno vykonávat část úkolů státní správy.

Kniha starých pohlednic je vhodným dárkem ke každé příležitosti. (rd)

Purkert, Jan, Rolník, Jan, Pešek, Richard: Textíky. (Samizdat) Ústí nad Orlicí 1997

V minulém roce vyšla také několikastránková sbírka veršů a prózy plné rozporuplných pocitů. Autoři jsou mladíci, kteří se nebojí a vycházejí „na trh“ se svými city a náladami. K vydání přispěli Jana Kopřivová a Aleš Dvořák.

Je fajn, když něco vzniká jen tak, pro radost a nejen vlastní potěšení. Kritici se mohou snažit, smát a škodolibě usmívat dle libosti a své svobodné úvahy. (dr)

Druhý dveře napravo

Sny z vodopádů
děvky se musí smát
podám dík svému hladu
až příště budu rvát
V celým těle cítím
vznešenou sílu
doma pohřbím
další mrtvou vílu
Zhasnou světla nad mou hlavou
už vyjdu do ulic
v mé hlavě rušný léta plavou
v koutě nebe nenajdu nic
Okolo slyším smrt ze země
a lži, co nic neřeší
druhý dveře napravo jsou pro mě
jediná věc co mě potěší
Dlouho mě studí
parametry snů
snad se už probudím
do slunečných dnů
Nikdy neprodám
to co ve mně žije
asi zas budu sám
u bran anarchie

(Jan Purkert)

Malý výhled

úzké, šikmé oko
to světlo věže
děkanského chrámu
mhouřeno bývá
když Antares hvězda
za sítnici se dívá
tomu stánku Boží Matky

A rudý vysílač za ním v lese
žena s klíční, slonovou kostí
nepohne se
má rádiové spojení

Větru není
není ani prach
to jen podzim
sežrav léto
leží na marách

(Richard Pešek)

Autorka se pokusila o základní přehled a charakteristiku ústeckých hospod, kořalen a restaurací. Některé existují svým osobitým životem do dnešních dnů. Čtenář se dozví základní historická fakta o jedné z předních živností. Ústeckým štamgastům, a nejen jim, se otevírá 45 míst, kde se dle slov autorky „dumalo o velké i komunální politice, o obchodu i o poměrech v továrnách“. Nechybí názorné ukázky nejen pohledů popisovaných hospod, ale také dobových reklam. Knížka více promluví místnímu čtenáři, znalci Ústí. Ke škodě věci - kniha neobsahuje plánek či konfrontační pohled na současnost. (dr)

Nejasná zpráva o konci „LA“ ?

Pan režisér, Juraj Jakubisko, jistě promine, že jsem si vypůjčil část názvu z jeho nejnovějšího filmu, ale mám pocit, že přesně vystihuje současnou situaci této skupiny.

Literárně - umělecká skupina „LA“ byla založena v létě 1995 z popudu několika nadšenců, kteří chtěli tímto způsobem prezentovat své čistě amatérské i profesionální nápady a fantazie. Za nemalé pomoci Sboru pro záchranu hradu Lanšperka spatřil v září roku 1996 tento svět první Almanach literární a umělecké skupiny LA. Není moc rozsáhlý ani tištěný na křídovém papíře. Je prostý, ale lidé, kteří ho vytvořili naplnili jeho duši odvahou, nadějí, nadšením a láskou k dané věci. Vypadalo to, že skupina velice dobře obhájila důvody svého vzniku. Šéfredaktor napsal úvodu tato slova: „Milí čtenáři, poetové, romantici, bouřliváci, estétové, jestliže jste stejně jako my znechuceni, nebo přímo trpíte dnešním

konzumním způsobem života, tak vězte, že se blýská na lepší časy. Učinným balzámem, co balzámem, ba přímo něžným pohlazením po Vaší citlivé duši se stane tento almanach.“

Almanach je prvním vydaným sborníkem literární a umělecké skupiny LA.

Po podařeném startu se očekával rychlejší běh. Skupina se vypařuje z duši, myslí a srdci těch, kteří se na ni podíleli. Někdo přece jenom začal opět bojovat o své místo. Pár nadšenců se začíná znovu snažit. Chceme, aby slova napsaná v úvodu almanachu nebyla jen planou řečí, ale aby splnila účel. Vždyť almanachů může být mnohem více! A nejenom almanachů.

Vyzýváme všechny, kterým není svůj osud tak docela lhostejný, aby se připojili a posílali své tvůrčí nápady.

Sny není důležité snít, ale realizovat.

- pž -

Zpráva pro čtenáře

3.zář 1997 byl schválen zákon, č.227/1997 Sb., Parlamentu České republiky o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. Zákon nabývá účinnosti dnem 1.1.1998. Dle podmínek schváleného zákona musí Nadace A ukončit, ve stanovené lhůtě, svou činnost.

Cílem Nadace A bylo zpřístupňovat a popularizovat historii regionu Ústí nad Orlicí publikační činností, výstavami, přednáškami a organizováním tématických soutěží. Snažila se tak šířit a popularizovat národní dějiny a tradice regionu a jejich podíl na tvorbě celonárodních dějin, jak stojí psáno ve stanovách.

Skutečně se stávala spolupořadatelem výstav a přednášek, které pořádal Státní okresní archiv Ústí nad Orlicí. Podporovala vydání pěti čísel Sborových listů. Za to jí patří velké poděkování.

Za své krátké, a po pravdě řečeno ne příliš výrazné působení, nestihla regionální historiografii pomoci. Povědomí o její činnosti bylo minimální, málokdo tušil její význam a roli. Z tohoto důvodu nebude zánik

Nadace A znamenat výraznou ztrátu. Daleko smutnější je fakt, že se díky přijatému zákonu nemá šanci udržet ve své aktivitě ani sebelepší a daleko více promyšlenější nadace. Ledaže by patřila k vyvoleným - bohatým.

Na druhé straně lze pochopit, že se alespoň nadační činnost zprůhlední. Snad se povede záměr a budou existovat pouze takové nadace, které nebudou samoučelné, které budou průbojné, patřící do vymezeného pole působení v demokratické společnosti. Praxe zajisté ukáže.

Litost lze projevit nad dalším vítězstvím ekonomických argumentů, lidé se svým nadšením jsou druhořadí.

- rd -

Redakce Sborových listů plně věří, že se podaří najít nového „mecenáše“. Kladným výsledkem jsme si již nyní téměř jisti. Ztratit totiž nemáme co. Nebýt naší touhy po radůstkách, tak nás nic k vydávání nenutí.

- js, qw -

Nový záměr v regionální historii

V roce 1997 zasáhl nejvíce do regionální historické literatury s novými poznatky René Klimeš svou diplomovou prací „Kapitoly z dějin lanšperského panství do třicetileté války“. I když není práce rozšířena mezi veřejností, přesto bude zcela určitě bohatě využívána a citována v nově vycházející literatuře, která se daným obdobím rovněž zabývá.

Po zralé úvaze několika jedinců bylo rozhodnuto, že musí dojít, jak už to tak bývá, ke generačnímu oddělení historiků s novým pohledem a názorem na minulost. V tomto případě na náš region. Jsem přesvědčen, že je to jen a jen ku prospěchu věci.

Oblast zájmu je jasná - panství lanšperské a lanškrounské do 2. poloviny 17. století. Cílem je navázat nejen na generaci již nežijících odborníků, z nichž se stále nejčastěji cituje, ale také historiků, kteří jsou v současnosti na vrcholu své badatelské práce. Cílem musí být také rozšíření dosavadního poznání i věcná kritika námi neuznávaných názorů či přezívajících mylných závěrů.

V regionální historiografii chceme navázat na Věru Sekotovou, Františka Musila, Jaroslava Šilara a Jindřicha Růžičku, který postavil laťku dost vysoko. František Musil se věnuje zejména hradům a kolonizační činnosti. Budeme se snažit vyvrátit některé jeho nepodložené hypotézy vydávané za fakta. V publikacích, které jsou především naučně popularizační, pro širokou veřejnost, je množství nepřesností v používání pojmů - viz Kolomý, Sekotová, Macková: Radnice a dějiny městské správy v Lanškrouně (Lanškroun 1996). Jelikož ve většině případů vycházejí brožurky na objednávku, jsou autoři pod časovým tlakem a předkládané texty jsou velice zdařile seřazené dílčí informace do obecných vývojových charakteristik. Pro laické čtenáře dostačující. Nedochozí však ke kritickému rozboru pramenů ani jednotlivých zaznamenaných zpráv. Dochází tak k nepřesnostem a nutno podotknout, že skutečně ke škodě věci. Například ve zmiňované publikaci je u Karla z Lichtenštejna hned v úvodu

napsáno, že okolnosti prodeje panství Lanškroun 1622 nejsou známy a jediným zdrojem informací je stručné osobní prohlášení Zdeslava Hrzána z 5. prosince 1622 v úřadu desk zemských. Pomine-li se zavádějící označení panství (nutné pochopit vliv z objednávky pro město Lanškroun), je potřebné zdůraznit, že informace není zcela pravdivá. Existuje totiž text velice důležité kupní (trhové) smlouvy, jejímž základním rozbořem se okolnosti prodeje samozřejmě objasní. V současné době je její charakteristika před dokončením a tato druhá a zároveň poslední kupní smlouva již nekrálovského majetku - lanškrounského a lanšperského panství - bude publikována a naváže na otištěnou (Sborník lanšperského hradu 1997) kupní smlouvu z roku 1588. Celkovým a systematickým studiem písemného materiálu by k objasnění mnohých otázek bezesporu došlo. Úkoly ve skupině jsou rozděleny a stačí pouze poctivá a mravenčí historická práce.

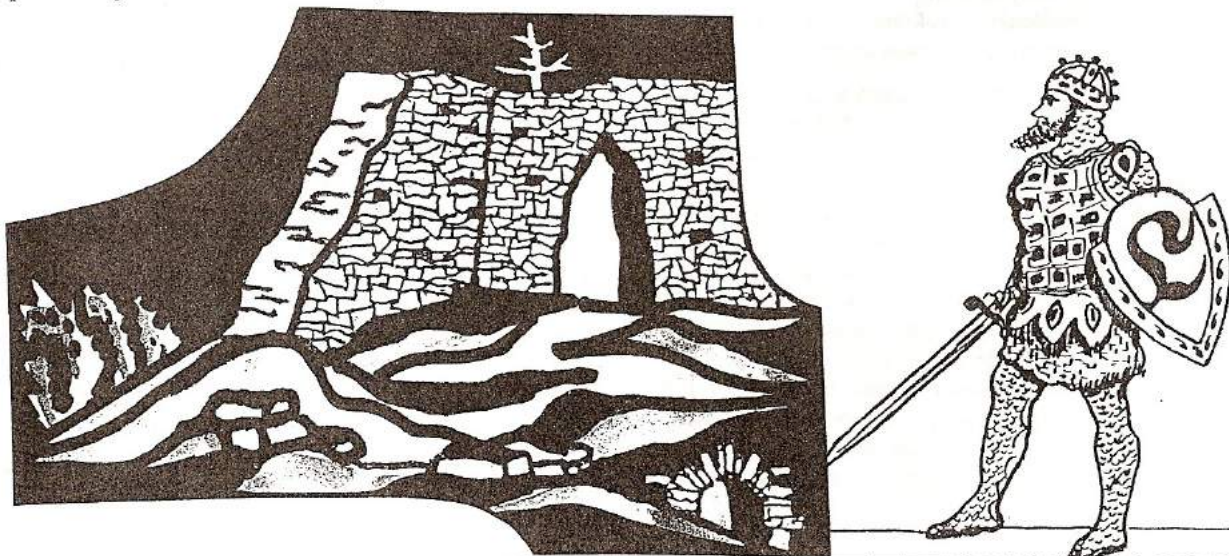
Z vysloveného nesmí dojít k omylu, že dochází k znevážení či umělému hledání kritiky starší generace. Ona nás totiž může ještě mnohem naučit, má nejen velké znalosti, ale i zkušenosti. Ovšem pouze ve vzájemné spolupráci a konfrontaci svých odborných názorů a v kritickém přístupu k historickému materiálu můžeme posunout znalosti historie regionu k snad vyšší kvalitě.

Podaří-li se tento nelehký a dlouhodobý záměr, a bylo by pro regionální historii štěstím, nepřeruší se linie místních historiků od poloviny 19. století. Sbor může být i v této oblasti přínosem.

Sbor pro záchranu hradu Lanšperka vydal Sborník lanšperského hradu, kde se již různé generace názorově potkaly. V Almanachu LA byly generačně „konfrontovány“ zejména výtvarníci. Větší spolupráce by měla probíhat ve Sborových listech.

Své nezastupitelné místo musí mít i amatérské bádání a jeho výsledky, leckdy na profesionální úrovni.

(Radim Dušek)

Jarní výstava bude zahájena 12. března 1998. Bude věnována heraldice, zejména obecním a městským znakům a praporům. Ústecké veřejnosti se představí velice úspěšná a ve svém oboru výjimečná firma Velebný a fam. z Ústí nad Orlicí. Firma díky své kvalitně odváděné práci zaznamenává velké úspěchy nejen v naší republice, ale také v zahraničí. Výstava potrvá do 21. března 1998.

Z korespondence došlé Sboru

1.12.1997

Milí přátelé,

nemůžu se ovládnout a posílám Vám aspoň pozdrav, když už se nemůžu dostavit do Ústí osobně. Vaše pozvánka na pochod mě zastihla těsně před odletem do USA. V posledním týdnu na Ústí myslím snad každý den, to je hrůza, jaká je síla zvyku. Mám pocit, že snad ani nemůže začít zima, když nepojedu na Setkání a tak zimní období nezahájím. Vlastně to tady podle toho vypadá. Občas prší, ale většinu dní svítí slunce a na nějaký sníh či mráz není ani pomyšlení. Jestli půjdeme na novoroční výšlap zase v tričku jako loni, tak se už asi naštvu.

Ahoj, snad příště ...

Iva Zichová

Sbor pro záchranu hradu Lanšperka nabízí

Nabízený propagační materiál lze zakoupit v sídle Sboru, na všech akcích, které naše sdružení pořádá, ve Státním okresním archivu Ústí nad Orlicí

NOVINKA:

Sborník lanšperského hradu - 45,-Kč

(Obsahuje činnost Sboru, drobné historicko-populární články, které se týkají hradu i lanšperského panství)

Videokazeta Hrad Lanšperk a jeho panství - 250,-Kč

Almanach literární a umělecké skupiny LA - 45,-Kč

Grafické listy J.Kobrlého III - 50,-Kč

Trička Sboru - 60,-Kč

Brožura Lanšperk - 20,-Kč

Pohled hradu Lanšperka - 3,-Kč

Firmě Mediate jsme uveřejnili reklamu již v minulých Sborových listech. Firma provozovala na Lanšperku prodejnu potravin. Pokusila se o zajištění pohoštění v restauraci, ovšem ekonomické důvody byly samozřejmě rozhodující. Počátek této firmy byl úsměvný a velice netradiční. Postupem doby se však naši brigádníci mohli přesvědčit o vzrůstající úrovni prodeje a vstřícném pochopení. Je smutné, že tato pomalu a úspěšně se rozvíjející firma dostala výpověď z pronajatých prostor. Přejeme, aby se všem pracovníkům firmy na novém pracovišti líbilo a hlavně ještě lépe dařilo. (Js)

MEDIATE

Velkoobchod a obchod s vitamíny a zdravou výživou

STAKO

stav. kamenické
a restaurátorské práce

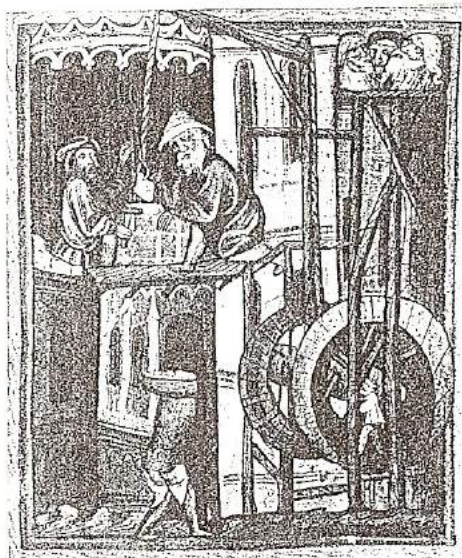
František PUHLOVSKÝ

Lukavice 69
tel.: 0446/ 621394
mobil: 0602467779

Miniatura ve sborníku náboženských traktátů z Českého Krumlova z první čtvrtiny 15.století. (kol.: Homo faber. Praha 1967)

Tamtéž: Miniatura v tzv. Litoměřické bibli z r. 1411

Drahomír ČÍŽEK

kamenické a restaurátorské práce

Nádražní 753, Žamberk

tel.: 0446 - 2326

Sborové listy. Příležitostník Sboru pro záchranu hradu Lanšperka. Adresa redakce: Sbor pro záchranu hradu Lanšperka, Lanšperk 55, 561 01 Hnátnice. Redakční rada: Mgr. Eva Biedermanová, Radim Dušek, René Klimeš, Ing. Libor Kubišta, Doc. Ing. Ladislav Maixner, CSc., Petr Žitný. Technická redakce: Radim Dušek. Podepsané příspěvky nemusí odpovídat stanoviskům redakce, za obsah odpovídají autoři. Rukopisy a fotografie se nevracejí. Úvodní list - ilustrace převzata ze Starých pověstí českých, ilustrátor Mikoláš Aleš (Praha, Albatros 1978), Lanšperk - autor Z. Brožek.

© Sbor pro záchranu hradu Lanšperka

Vychází s pochopením a podporou Nadace A.

Tento výtisk byl vydán 30. ledna 1998